

Izkušnje mater po prijavi spolne zlorabe otroka – reviktimizacija preživelih

EXPERIENCES OF MOTHERS AFTER REPORTING CHILD SEXUAL ABUSE – REVICTIMISATION OF SURVIVORS

Maja PLAZ¹, Katja MATKO¹

¹ Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja

Kaj je znanega?

1 od petih 5 otrok v Evropi doživi spolno zlorabo, med žrtvami je več deklic. Najpogosteje je storilec otroku znana oseba, najpogosteje so storilci moški. Glavne komponente spolne zlorabe so: zloraba moči storilca nad žrtvijo, prelaganje krivde in odgovornosti na žrtev, nemoč in odvisnost žrtve.

Kaj je novega?

V prispevku predstavimo primere uporabnic Društva SOS telefon, in sicer mater, ki so jim otroci povedali o spolni zlorabi. Ugotavljamo, da se znotraj sodnega sistema oziroma celotnega sistema pomoči dogaja reviktimizacija preživelih. Potrebujemo sistem, ki bo začel hiter in koordiniran postopek za ustavitev zlorabe, varovanje otroka pred nadaljnjo zlorabo, zagotovitev ustrezne intervencije za okrepitev in nadaljnji varni razvoj otroka. Potrebujemo izobraževanje vseh, ki prihajajo v stik s preživelimi.

Navajajte kot:

Plaz M., Matko K. Izkušnje mater po prijavi spolne zlorabe otroka – reviktimizacija preživelih. Javno zdravje 2019; 03: 2-8.

Prispelo:

11.9.2018

Sprejeto:

19.12.2018

Korespondenca:

drustvo-sos@drustvo-sos.si

Članek je licenciran pod pogoji Creative Commons Attribution 4.0 International licence. (CC-BY licenca). The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY license).

Izveček

Spolna zloraba otrok je oblika nasilja nad otroki in je družbeni problem. V prispevku predstavimo značilnosti spolnih zlorab otrok, statistiko in podatke s področja ter posledice spolne zlorabe. V drugem delu pa se osredotočamo na izkušnje uporabnic, ki so se v preteklih letih obrnile k nam po pomoč zaradi suma spolne zlorabe svojega otroka. Temu namenimo tudi največ pozornosti. Preživali, otroci in mame, so bili v sodnem procesu oziroma v celotnem sistemu pomoči izpostavljeni ponovni viktimizaciji. V prispevku so tako strnjena naša opažanja pri delu sodnih izvedenk in izvedencev. Navajamo osnovne pomanjkljivosti in neustreznosti, kot so npr. premajhna senzibiliziranost in nezadostna strokovna usposobljenost za problematiko spolnih zlorab, nezdružljivost postopkov zaradi ločenih obravnav na sodiščih, nestrokovna obravnava, otroci praviloma niso deležni multidisciplinarnе obravnave, postopki so predolgi. Obravnava spolnih zlorab vsekakor zahteva multidisciplinarni pristop s protokoli delovanja (zdravstvo, izobraževanje, socialno varstvo, policija, pravosodje idr. – postavitev stalnih multidisciplinarnih timov).

Ključne besede spolna zloraba, nasilje nad otroki, reviktimizacija, izvedeniška mnenja, sistem pomoči otrokom, izkušnje uporabnic

Abstract

Sexual abuse of children is a form of violence against children and is a social problem. The discussion presents the characteristics of sexual abuse, statistics and data from the field and the consequences of sexual abuse. In the second part, we focus on the experiences of our users - mothers who in recent years turned to us for support because of the suspicion of sexual abuse of their child. Survivors, children and mothers were subjected to repeated victimization in the judicial process or throughout the system of assistance. In this paper we represent our observations from the work of court experts, the basic deficiencies and inadequacies, such as, insufficient sensitivity and inadequate professional capacity for the problem of sexual abuse, incompatibility of procedures due to separate hearings in courts, unprofessional treatment, children are generally not given multidisciplinary treatment and the procedures are too long. Treatment of sexual abuse in any case requires a multidisciplinary approach with operational protocols (health, education, social protection, police, justice, etc. - the establishment of permanent multidisciplinary teams).

Keywords sexual abuse, violence against children, revictimisation, court expert opinions, system of support, users experiences

I UVOD

V pričujočem članku se osredotočamo na izkušnje uporabnic, ki so se v preteklih letih obrnile k nam po pomoč zaradi suma spolne zlorabe svojega otroka. To so matere, ki so opazile in resno vzele drobce pripovedi svojih otrok o tem, da se je zgodilo nekaj, kar je poseglo v njihovo spolno integriteto in kar jih je prizadelo do te mere, da so v veliki meri izgubili zaupanje v bližnje odrasle.

Spolna zloraba zamaje otrokov svet v temeljih. Lahko pripelje do posledic, za katere je pozneje težko prepoznati, od kod izvirajo, do neke mere pa gotovo vplivajo na njihovo celotno življenje. Kot opozori Kuhar: »Po besedah nekdanjega predsednika Ameriške pediatrične akademije dr. Roberta W. Blocka je izpostavljenost obremenjujočim izkušnjam v otroštvu (angl. adverse childhood experiences – ACE) »največja nenaslovljena javnozdravstvena grožnja« z jasnimi implikacijami na področjih, ki presegajo zdravje: od šolstva do javne varnosti in gospodarstva.« (7)

Naša opozarjanja v zvezi s spolno zlorabo otrok gredo v zadnjih letih predvsem v smeri preprečevanja reviktimizacije preživelih znotraj sodnega sistema oziroma celotnega sistema pomoči.

Ob pisanju nas je vodilo razmišljanje o pomenu naše profesionalne in osebne odgovornosti ob obravnavi spolne zlorabe otroka, saj nas ta nujno nagovori kot posameznice in posameznike in ne samo kot pripadnice in pripadnike določene poklicne skupine. Kako temo spolne zlorabe doživljamo? Kaj se v nas zbudi, ko poslušamo o zlorabi? Premoremo dovolj avtorefleksije ali se skrijemo za pridobljenimi poklicnimi nazivi tudi takrat, ko se nas primer dotakne do te mere, da ne zmoremo profesionalno opraviti svoje vloge znotraj sistema, v katerem delujemo? Ali da prepoznamo, da nimamo dovolj ustreznega znanja in smo dovolj odgovorni, da z nestrokovnim ravnanjem ne povzročamo dodatne škode preživelim? Se dovolj dobro zavedamo, da ko govorimo o spolni zlorabi, govorimo o zlorabi moči? In da ko govorimo o spolni zlorabi otrok, govorimo o zlorabi najšibkejših članov družbe, ki sami nimajo možnosti, da bi se zaščitili pred njo? Ko se v praksi srečujemo s primeri spolnih zlorab otrok, imamo pogosto občutek, da ni tako.

2 STATISTIKE – ZA ŠTEVILI SE SKRIVAJO REALNI OBRAZI IN STISKE OTROK

Povsod po svetu je ocena števila otrok, ki so preživeli spolno zlorabo, zasnovana na različnih raziskavah, ki kažejo, da je vsaka tretja do osma deklica žrtev neke oblike spolne zlorabe do svojega 18. leta. Obstoječi podatki za Evropo kažejo, da je bil eden od petih otrok

žrtev ene od oblik spolne zlorabe (11). Povzročitelji so v 70–85 % primerov (11) otroku bližnje osebe, osebe, ki jim otrok zaupa, ki imajo avtoriteto in moč nad njim. Osebe, ki so preživele spolno zlorabo, o tem običajno molčijo, saj je spolna zloraba še vedno tabu in nekaj, o čemer se ne govori dovolj naglas. To pa ne pomeni, da če nam o tej izkušnji nihče od bližnjih ni povedal, da se to tudi nikomur od znanih ni zgodilo.

Nedavna prva nacionalna raziskava v Srbiji, ki je bila izvedena med 2053 otroki, starimi od 10 do 18 let, v 97 šolah v 51 srbskih mestih in krajih, je pokazala, da so v vsakem šolskem razredu (20 otrok) 4 doživeli spolno zlorabo in 4 poznajo otroka, ki jo je doživel, v času raziskave sta spolno zlorabo doživljala po 2 otroka v vsakem razredu. Po tej raziskavi so o spolni zlorabi osnovnošolski otroci najprej spregovorili v družini, kjer pa jim po pravilu niso verjeli. Mladi v srednji šolah pa so najpogosteje o spolni zlorabi povedali prijateljici ali prijatelju, ki so v večini primerov povedanemu verjeli. Samo 7 % primerov spolnih zlorab, o katerih so otroci v raziskavi poročali, je bilo prijavljenih policiji (2, str. 10).

Podatki Eurostata za leto 2015 kažejo, da je med 10 žrtvami prijavljenih spolnih zlorab otrok več kot 8 deklic in da je bilo največ obsojenih za to kaznivo dejanje moških (99 %) (10).

Po podatkih Slovenskega statističnega urada (12) so v letu 2016 sodišča zaradi kaznivega dejanja spolnega napada na otroka oziroma osebo, mlajšo od 15 let, obsodila 33 oseb. Štiriindvajsetim so izrekli (nepogojno) zaporno kazen, med njimi jih je bilo 15 obsojenih na dobo dveh do desetih let. Višje kazni ni dobil nobeden. Leta 2015 so jih med 34 obsojenimi 17 obsodili na (nepogojno) zaporno kazen: enajst na dve do deset let, dva pa na več kot deset let. Eden od teh dveh primerov je v javnosti še posebej odmeval: na 23 let zapora so obsodili moškega, ki je več let spolno zlorabljal pastorki, izkoriščal pa ju je tudi za izdelavo pornografskega materiala. Nekaj let pred tem je bil na 20 let zaporne kazni obsojen moški, ki je več let zlorabljal tri hčere, z eno je imel tudi otroka. Žrtve v navedenih primerih so bili tudi otroci, precej mlajši od 15 let, storilci pa moški vseh starosti, najpogosteje otrokovi sorodniki, prijatelji staršev ter bližnji znanci ali osebe, ki so jim bili otroci zaupani v varstvo. Žrtve so bile skoraj v vseh primerih deklice (12).

Ko pogledamo statistike, za njimi ne vidimo dejanske stiske posameznega zlorabljenega otroka ali stiske (nezlorablajočega) starša, ki poskuša otroka na vse možne načine zaščititi pred nadaljnjo zlorabo. Ta se namreč pogosto ponovno zgodi znotraj sistema, v preiskovalnem in sodnem postopku, če do njega sploh pride, s prepozno terapevtsko obravnavo, s siljenjem v ponovne stike, čeprav otrok tega ne želi oziroma so ti zanj škodljivi ipd.

3 SPOLNA ZLORABA OTROK KOT DRUŽBENI PROBLEM IN ZGODOVINA ZANIKANJA NJENEGA OBSTOJA TER MOŽNE POSLEDICE SPOLNE ZLORABE

Spolna zloraba otrok je družbeni problem, ki se ga kljub njegovi razširjenosti še vedno minimalizira in celo napada tiste, ki nanj opozarjajo. Zavedati se moramo, da vsakokrat, ko poskušamo utišati glas o prisotnosti spolne zlorabe, škodujemo mnogim, ki še vedno trpijo zlorabo, in tistim, ki so jo preživeli. Pogled v zgodovino nam pokaže, kako se je že z odkrivanjem spolnih zlorab začelo tudi njihovo hitro prikrivanje. S. Freud je tako raje umaknil svoja dognanja, da se za neobičajnim vedenjem mnogih njegovih pacientk skriva spolna zloraba s strani bližnje osebe. Prišel je do zaključka, da je incest endemično razširjena praksa v patriarhalnih družinah. Na koncu pa je pokleknil pod pritiski stanovskih kolegov, saj se je bal poklicne izolacije (1, str. 374 in 8, str. 11). Izdal je svoje pacientke in se postavil na stran močnejših. Tako se je razvila zabloda, da otroci o spolnih zlorabah lažejo in fantazirajo. Žal v praksi ugotavljamo, da je »freudovski« način razmišljanja še danes zelo prisoten. Ko pride do suma spolne zlorabe, se pogosto takoj podvomi v verodostojnost otrokove pripovedi, do suma v (običajno) mamine namene, kako želi s prijavo škodovati nekdanjemu partnerju. »Čeprav se v prvem hipu zdi, da se človek hitreje identificira z žrtvijo kot s storilcem, se je za mnoge lažodnejše identificirati s tistim, ki agira (in ne s tistim, ki reagira).« (9, str. 12)

Na to opozarja tudi Herman (5, str. 7), ko zapiše: »Krivec vabi, da se postavimo na njegovo stran. Želi le to, da opazovalec ne bi ničesar naredil. Krivec apelira na univerzalno željo po tem, da ne bi videli, slišali, govorili nič slabega. V nasprotju s tem žrtev prosi opazovalca, da bi z njo delil breme bolečine. Žrtev zahteva delovanje, angažiranje in spominjanje.«

Kot sta že leta 1988 opozorili Bass in Davis v eni najbolj branih knjig za pomoč pri okrevanju po preživeli spolni zlorabi, »... ne otroci ne ženske si ne izmislijo zgodb o zlorabi. Mišljenje, da sami izzivajo spolne odzive pri odraslih, je nesprejemljivo /.../. Otroka nikoli ne moremo kriviti za zlorabo (1, str. 376–377).« Zavedati se je treba, da se »le redkim zlorabljenim otrokom sploh posreči spregovoriti o zlorabah, ki so jih doživeli« (4).

Otrok, ki doživi spolno zlorabo, lahko kaže vrsto različnih posledic. Lahko je najboljša učenka v razredu ali prestopnik, ki pri šestih letih prižge prvo cigareto. »Razlike v posledicah spolne zlorabe se pojavljajo glede na osebnost otroka, situacijo zlorabe, družbeno in družinsko okolje otroka (8, str. 17).« V grobem delimo posledice spolne zlorabe na telesne, psihične in psihosomatske, nenavadno vedenje (seksualiziran način vedenja) in dolgoročne posledice (občutki

strahu, krivde, manjvrednosti ...). »Pri posledicah spolne zlorabe se je potrebno zavedati, da je možno, da otrok ne kaže nobenih znakov in da se vede na popolnoma običajen način, pa je kljub temu doživel spolno zlorabo.« (6, str. 9) Nekateri znaki in posledice se lahko pokažejo šele pozneje, ko je zloraba končana ali ko oseba odraste

4 NALOGA SODNEGA IZVEDENCA IN REVIKTIMIZACIJA PREŽIVELIH

Pri tako travmatičnih izkušnjah, kot je spolna zloraba, je strokovna obravnava brez reviktimizacije preživelih še posebno pomembna.

Pred dvema letoma smo v naši organizaciji posneli 45-minutni film z naslovom Sodno izvedenstvo na Slovenskem. Izkušnje v primerih nasilja in spolnih zlorab, v katerem smo predstavili izkušnje dveh mater, ki sta se obrnili k nam po pomoč zaradi suma spolne zlorabe otroka. Mami, ki sta prijavili sum spolne zlorabe pri svojih otrocih, sta ravnali v skladu z navodili institucij, naj sum prijavita, potem pa so se tako otroci kot sami znašli v primežu pravosodnega sistema, ki jim je nenehno »sporočal«, da bi bilo morda bolje, če zlorabljanja sploh ne bi prijavile. Eni od mater je preiskovalni sodnik tako najprej postavil vprašanje, kaj bo sama imela od tega, da je prijavila spolno zlorabo otroka.

Sodne izvedenke in sodni izvedenci so v teh postopkih ravnali na način, da so bili otroci in njihovi nezlorabljaljoči, podporni starši, v vseh primerih so bile to mame, izpostavljeni ponovni viktimizaciji; vemo, da se dolžina okrevanja po tako vodenih postopkih še podaljša. Takrat smo tudi nekajkrat obiskali in na to opozorili Ministrstvo za pravosodje in Urad varuha človekovih pravic. Predstavili smo primere ene od izvedenk, kot nam je bilo rečeno, že večkrat zaznane istovrstne napake etične narave, ki kljub temu še vedno nemoteno opravljajo svoje delo.

Družina bi morala biti varno okolje, ki omogoča zadovoljitev temeljnih bioloških, psihičnih in socialnih potreb. Kadar ne deluje tako, to najbolj škoduje njenim najranjivejšim članom, med njimi so seveda otroci. Ti so brez razvitih obrambnih strategij, s katerimi bi se lahko obvarovali pred destruktivnimi vplivi okolja. »Najhujši in najbolj boleč pretres, ki ga pri tem doživijo otroci, je, da je nekdo zlorabil njihovo zaupanje in jim s tem vzel sposobnost navezovanja stikov, druženja, osnovno zaupanje do bližnjih ljudi,« sta zapisala Weiss in Galle (8). Brez socialne, družbene, ekonomske, fizične moči so prešibki, da bi izboljšali svoj položaj. Ko se otrok znajde v družini, v kateri eden ali celo več družinskih članov prestopi njegove fizične, čustvene in psihološke meje, je

izjemno pomembno, da se kot rešitev pojavi eden od družinskih članov, običajno je to mati, ki ga je pripravljena zaščititi. Sčasoma je tudi ona psihično popolnoma na tleh, ker ne zmore držati vseh podpornih stebrov, ki jih sesuva travma, umik okolice, pritisk institucij in ponovna viktimizacija znotraj njih. Če se osredotočimo na izkušnje nezlorablajočih mater, ki so poskusile zaščititi svoje otroke, ko se je pojavil sum spolne zlorabe, ugotavljamo, da so izkušnje s sodnimi izvedenkami in izvedenci za večino otrok in mater praviloma zelo neprijetne, pogosto pa tudi travmatične. Uporabnice so namreč pogosto poročale o negativnih posledicah in dodatnem stresu ki so ga te izkušnje povzročile. Otroci so po takšni obravnavi zboleli oziroma doživljali tesnobne občutke.

Opažanja o delu sodnih izvedenk in izvedencev, osnovne pomanjkljivosti in neustreznosti, s katerimi smo se preko primerov srečali, lahko strnemo v nekaj točk.

(1) Premajhna senzibiliziranost in nezadostna strokovna usposobljenost za problematiko spolnih zlorab. Izhajajoč iz konkretnih izkušenj uporabnic in njihovih otrok, ki pričajo o neprimerni obravnavi tako občutljive zlorabe, kot je spolna, lahko zaključimo, da bi bilo nujno nameniti večji poudarek izobraževanju in senzibiliziranju tega področja, da bi tako lahko ustrezneje in učinkoviteje izvajali obravnave.

(2) Sekundarna viktimizacija žrtev ob institucionalni obravnavi

Ob vsakem sumu spolne zlorabe je treba otroku nuditi vso potrebno zaščito in ustrezno obravnavo, tako da ob institucionalni obravnavi ni podvržen dodatnemu stresu in viktimizaciji. Tudi če gre za namerno lažno prijavo, kakršnih je izjemno malo, se je treba zavedati, da je otrok v takšni zgodbi žrtev in zato, vse dokler sum ni povsem ovržen, upravičen do vse zaščite. Ravnanje je treba ustrezno in senzibilno. Zgodbe o lažnih prijavih pogosto ustvarjajo predsodek, da je večina prijav lažnih, in vplivajo tudi na delo strokovnjakinj in strokovnjakov.

(3) Nezdržljivost postopkov zaradi ločenih obravnav na sodiščih

Otroci so zaradi ločenih obravnav na družinskih in kazenskih sodiščih podvrženi večkratnim obravnavam s strani sodnih izvedenk in sodnih izvedencev, saj je najpogostejša praksa, da mnenja med sodišči ni mogoče prenesti, to pa pomeni, da so prisiljeni večkrat podoživljati svoje izjemno travmatične izkušnje (tudi po 7 izvedeniških mnenj).

(4) Nestrokovna obravnava

Primeri, ki smo jih proučili, kažejo, da se sodne izvedenke in izvedenci med obravnavami spolnih

zlorab pogosto odločajo za vprašljive načine postavljanja in nenavadno vsebino vprašanj. Med primeri se je pojavila zahteva, naj otrok na lastnem telesu pokaže in simulira načine preživetve spolne zlorabe, celo tako, da je otrok to moral ponoviti pred osumljencem. Nekatere izvedenke/izvedenci pri izdelavi mnenja o prisotnosti spolne zlorabe staršem merijo inteligenčni kvocient, in tudi na osnovi tega presojujejo, ali je osumljeni starš možni spolni zlorabitelj ali ne. V enem primeru je tako sodni izvedenec zapisal, da oče ni sposoben biti povzročitelj, saj da je njegov IQ normalno povprečno visok in je kontrolirana osebnost. Ugotavljamo, da so nekatere sodne izvedenke in sodni izvedenci včasih vnaprej prepričani, da je prijava o spolni zlorabi lažna in se tako vedejo tudi ob sami obravnavi. Dogaja se, da že njihova vprašanja sugerirajo otroku, naj potrdi, da se nič ni zgodilo. To je izredno škodljivo za ugotavljanje realne slike, saj vemo, da je z otroki, zlasti mlajšimi, lažje manipulirati in jih lahko takšno sugeriranje odvrne od tega, da povedo, kaj se je zares dogajalo. Praksa nekaterih sodnih izvedenk in izvedencev še vedno priča o hkratni obravnavi celotne družine, tudi v primerih, ko gre za sum spolne zlorabe. Takšna obravnava je v primeru suma nasilja in spolnih zlorab povsem neustrezna, saj je treba upoštevati dinamiko nasilja. Strokovna javnost že vrsto let opozarja, da mora v takšnih primerih obravnava potekati ločeno, ker je dinamika zaradi neenakomerne razporeditve moči med povzročiteljem nasilja in otrokom praviloma manipulativna in zato neustrezna, ker ne poda realne slike dogajanja. Obenem pa je to, sodeč tudi po pričevanju uporabnic, ena od bolj travmatičnih izkušenj zanje in za otroke.

(5) Multidisciplinarna obravnava

Praksa v Sloveniji kaže, da v primeru ugotavljanja suma spolne zlorabe otroci praviloma niso deležni multidisciplinarne obravnave, ki vključuje skupino strokovnjakinj in strokovnjakov z različnih področij. Sum se na sodišču ovrže ali potrdi najpogosteje na osnovi izvedeniških mnenj, ki prihajajo zgolj iz psihiatrične in/ali psihološke stroke. Naj opozorimo, da se kot multidisciplinarna obravnava ne sme razumeti obravnava več strokovnjakinj in strokovnjakov iz ene stroke, ampak je to obravnava, ki vključuje več strokovnjakinj in strokovnjakov različnih strok. Samo takšna obravnava je po mnenju tujih strokovnjakinj in strokovnjakov lahko zadostno merilo za popolno potrditev ali zavrnitev suma spolne zlorabe.

(6) Predolgi postopki

Postopki na sodiščih so praviloma zelo dolgotrajni in tako izjemno mučni za vpletene, zlasti za otroke.

Pozivamo, da bi morali postopki v primeru spolnih zlorab otrok imeti posebno prednost in se zaključiti v najkrajšem možnem času, saj gre za eno najboljčutljivejših tem v kontekstu nasilja. Ocenjujemo, da bi se moralo zaradi koristi otrok izvedenstvo za otroka omejiti in postavljati izvedenko ali izvedenca zgolj in največ dvakrat ter bi se moralo to določiti tudi z zakonom. Izvedenstvo prav tako nima potrebnega nadzora niti dovolj jasnih meril oziroma standardov za izvajanje.

5 ZAKLJUČNA DISKUSIJA

Kaj potrebujemo? »Če želimo preprečiti, da bi spolna zloraba, ki jo je otrok doživel, še naprej povzročala izvajanje premoči s strani tretjih oseb, pa to, da bi otrok moral premagovati občutke krivde in sramu, moramo razkritja usmerjati in spremljati multiprofesionalno.« (8) Obravnava spolnih zlorab zahteva multidisciplinarni pristop s protokoli delovanja (zdravstvo, izobraževanje, socialno varstvo, policija, pravosodje idr. – postavitve stalnih multidisciplinarnih timov). Zahteva poglobljeno izobraževanje vseh, ki znotraj sistema pomoči prihajajo v stik s preživeli, tudi sodnic in sodnikov. Nujna je specializiranost strokovnjakinj in strokovnjakov na vseh nivojih srečevanja z otrokom oziroma postopkom (med drugim tudi pooblaščenk in pooblaščenecv otrok, ki otroka običajno srečajo šele pred sodno obravnavo). Pooblaščenke in pooblaščeneci bi morali delovati kot osebe, ki bdijo nad postopkom in usmerjajo ter pravočasno obveščajo skrbnico/skrbnika o postopkih.

Enako pomembna kot učinkovita zaščita in pomoč pri odpravljanju posledic travme pa je preventiva (izobraževanja – delavnice za vse zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih, starše in otroke, izobraževanja za policiste, strokovne delavce na centrih za socialno delo, v zdravstvu, pravosodju, izvedence; vključitev tematike v šole za starše, kampanje ozaveščanja ...). Za to nikoli ni dovolj denarja, zdi se, kot da gre za nebodijotreba, da gre samo za interes nevladnega sektorja, da bi promoviral svojo dejavnost in s tem zaslužil.

Potrebujemo sistem, ki bo ob odkritju zanemarjanja in zlorabljanja začel hiter in koordiniran postopek, da se zloraba ustavi, otroka pa se zavaruje pred nadaljnjo zlorabo in zanemarjanjem, zagotoviti je treba ustrezno intervencijo za okrepitev in nadaljnji varni razvoj otroka (protokoli, v katerih je opredeljeno takojšnje ukrepanje za zaščito otroka). Nujni so brezplačni in lokalno dostopni programi, namenjeni otrokom in nezlorablajočim staršem po okrevanju zaradi travme – otroci zdaj čakajo po leto in več na obravnave pri

strokovnjakinjah/strokovnjakih. Herman (5) navaja: »V luči novih dognanj glede pomembnosti zgodnje navezanosti lahko sklepamo, da je cilj prve faze okrevanja obnova občutka varnosti,« in »hitrejša kot je intervencija, bolj učinkovita je za žrtev.« Otrokom moramo omogočiti čim hitrejšo pomoč v obliki terapevtske obravnave s strani kliničnih psihologinj in psihologov.

Nujni so specializirani forenzični intervjuji, s čimer bi se izognili večkratnemu izpraševanju otrok, ki so tako retravmatizirani – otroci so v našem sistemu izprašani tudi po sedemkrat in večkrat. Izjave bi bilo treba sistematično snemati. V primerih, ko je sum spolne zlorabe zavržen – kar ne pomeni, da se zloraba ni zgodila – naj se družini nudi pomoč podpora in spremljanje s strani CSD.

Pomembno je vzpostavljanje kakovostnih timov in mrež tako na lokalnem kot tudi na regionalnem nivoju ter izmenjava dobrih praks. Primer dobre prakse sodelovanja je gotovo lahko Prva regionalna mreža proti spolnemu nasilju, katere član je tudi Društvo SOS telefon in znotraj katere so dragocene izmenjave izkušenj in znanja za ustvarjanje boljših praks delovanja.

Dolžnost starša ali skrbnice/skrbnika je otroka zaščititi. Dolžnost pristojnih strokovnih služb pa je s čim manj dodatne škode za otroka izpeljati postopke, v katerih se potrdi ali ovzre možnost zlorabe ali drugega nasilja. Predvsem pa je pomembno, da otrok, ki je preživel spolno zlorabo, dobi vso ustrezno pomoč za okrevanje po preživetih travmi. Enako pomembna je tudi podpora nezlorablajočemu staršu.

Vsak otrok si zasluži najboljšo možnost, da si po preživetih spolnih zlorabi ponovno zgradi življenje. Odgovorni smo za ustvarjanje okolja, kjer je okrevanje možno, in ne okolja, kjer se primarni travmi pridruži sekundarna viktimizacija. Ukrepanje ob zaznavi spolne zlorabe mora zaščititi otroka tako pred nadaljnjo zlorabo kot pred zlorabo znotraj sistema. Kot je zapisala Judith L. Herman v posodobljeni izdaji znane knjige Trauma and recovery: »Travmatični dogodki uničijo obstoječe povezave med osebo in skupnostjo. Preživele, preživeli po travmi vedo, da občutek o samem sebi, svoji vrednosti in človečnosti temelji na občutku povezanosti z drugimi. Solidarnost skupnosti omogoči najmočnejšo zaščito pred občutkom strahu in obupa ter je najmočnejši protistrup proti travmatičnim izkušnjam. Travma sama kot takšna izolira, skupnost poustvari občutek pripadnosti. Travma povzroči sram in stigmatizacijo, skupnost potrdi in podpre dogodek. Travma degradira žrtev, skupnost jo podpre. Travma razčloveči žrtev, skupina ponovno zgradi občutek človečnosti.« (5) Za

to smo odgovorni vsi kot družba in še posebej vsi, ki smo vključeni v sistem pomoči.

Nasprotje interesov: Avtorji izjavljajo, da ne obstajajo nasprotja interesov.

Financiranje: Avtorji izjavljajo, da prispevek ni bil financiran.

LITERATURA

1. Bass, E., Davis, L. Pogum za okrevanje. Priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu. Ljubljana: Liberalna akademija in Visoka šola za socialno delo, 1998.
2. Bogavac, L., Otašević, S., Cucić, V., Popadić, D. Prva nacionalna studija o društvenem problemu sesualnog zlostavljanja dece u Republici Srbiji. Finalni izveštaj. Incest trauma centar. Beograd: Incest trauma centar, 2015.
3. Carney, T. P. Spolno nasilje: strateški in operativni postopki kriminalistične preiskave in samovarovanja potencialnih žrtev. Ljubljana: Amalietti & Amalietti, 2010.
4. Frei, K. Spolna zloraba. Z odkrito besedo do varnosti. Ljubljana Založba Kres, 1996.
5. Herman, J. L. Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence—From Domestic Abuse to Political Terror. New York: Basic Books, 2015.
6. Horvat, T., Čobec, S., Strle, K. Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok. Najpogostejša vprašanja in odgovori nanje. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo, 2016.
7. Kuhar, M. Nevidna revolucija. Študija obremenjujočih izkušenj v otroštvu korenito spreminja pojmovanje zdravja in bolezni, človeškega trpljenja in odpornosti. Delo. Sobotna priloga [e-članek]. Pridobljeno 6. 9. 2018 s spletne strani: <https://www.delo.si/sobotna-priloga/nevidna-revolucija-87046.html>.
8. Wiss, M., Galle, I. V labirintu spolnih zlorab. Delo z žrtvami, storilci in starši. Ljubljana: Forma 7, 2001.
9. Zaviršek, D. Razumevanje nasilja v socialnih znanostih V: Bass, E., Davis, L. Pogum za okrevanje. Priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu. Ljubljana: Liberalna akademija in Visoka šola za socialno delo, 1998.
10. Eurostat. Violent sexual crimes recorded in the EU [spletna stran na internetu]. Pridobljeno 6. 9. 2018 s spletne strani <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20171123-1?inheritRedirect=true>.
11. ONE in FIVE. The Council of Europe Campaign to stop sexual violence against children [spletna stran na internetu]. Pridobljeno 6. 9. 2018 s spletne strani: https://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/default_en.asp.
12. Statistični urad Republike Slovenije. Kakovost življenja [spletna stran na internetu]. Kriminaliteta. Pridobljeno 6. 9. 2018 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#13.
13. Društvo SOS telefon. Film: Sodno izvedenstvo na Slovenskem. Izkušnje v primerih nasilja in spolnih zlorab. Ljubljana, november 2015.